

Esseitä puoluekannatuksen ja talouden välisestä yhteydestä¹

Anna-Leena Asikainen
VTT
Helsingin yliopisto

Kuukausittain julkaistavat puoluekannatus-tutkimukset sekä hieman harvemmat hallituksen kannatusmittaukset saavat huomiota mediassa enenevässä määrin. Usein julkaistaan pelkät puoluekohtaiset kannatusluvut, silloin tällöin raportoidaan lisäksi puolueiden tai hallituksen kannatusluvut eri sosioekonomisissa ryhmissä. Erityisesti vaalien alla spekulatio eri tekijöiden vaikutuksesta kannatukseen on osa yleistä keskustelua.

Taloudelliset tekijät vaikuttavat kiistatta puolueiden ja hallituksen menestykseen erilaisissa mielipidetiedusteluissa. Niin teoriassa kuin käytännössäkin hallitusta ja hallituspuolueita pidetään vastuullisina valtakautensa talouskehityksestä. Heikosta talouskehityksestä rangaistaan, hyvää palkitaan. Kun mitoitetaan tavanomainen suhdannevaihtelu saa aikaan selviä kannatuksen laskun ja nousun kausia, niin

väitöskirjassani tutkitaan, kuinka dramaattiset ja koko yhteiskuntaan ulottuvat muutokset vaikuttavat puolueiden ja hallituksen kannatuskehitykseen sekä puoluekannatussarjojen stationaarisuusanalyysiin.

Väitöskirjan ensimmäisessä esseessä käsitellään puoluekannatusaikasarjojen tilastollista luonnetta. Puoluekannatussarjat parhaimmillaan heijastelevat yhteiskunnan kehitystä ja näin ollen muutokset yhteiskunnassa niin talouden kuin politiikankin puolella voivat näkyä sarjoissa rakennemuutoksina, jotka puolestaan voivat vääristää stationaarisuustestien tuloksia. Kun fraktionaalisen juuren omaava tai stationaarinen sarja sisältää rakennemuutoksen, jota ei huomioida stationaarisuustesteissä, tuloksena voi olla virheellinen luokittelu yksiköjuurisarjaksi tai jälkimmäisessä tapauksessa myös fraktionaalisen juuren omaavaksi sarjaksi (Diebold ja Inoue, 2001). Tässä tilanteessa usein käytetyt stationaarisuustestit ovat riittämättömiä.

Ongelman ratkaisussa sovelletaan Grangerin ja Hyungin (2004) esittämää menetelmää, jossa erikseen tutkitaan sarjojen stationaarisuus

¹ Kirjoitus perustuu Helsingin yliopistossa 7.10.2005 tarkastettuun väitöskirjaan "Reward and Punishment. Essays on Party Popularity and Economy." Väitöskirjan esitarkastajina toimivat professori Markku Lanne (Jyväskylän yliopisto) ja professori Mika Widgrén (Turun yliopisto). Vastaväittäjänä oli professori Martin Paldam Århusin yliopistosta.

ja rakennemuutokset. Jos rakennemuutoksia löytyy, niiden esiintymiskohdat kontrolloidaan ja sarjan stationaarisuus tutkitaan uudelleen. Näin saadaan luotettava tieto sarjan todellisesta tilastollisesta luonteesta. Tätä menetelmää sovelletaan neljän suurimman suomalaisen ja ruotsalaisen puolueen kannatusaikasarjoihin vuosina 1987–2001².

Integraatioasteen estimointi osoitti, että kaikissa suomalaisissa sarjoissa näyttäisi olevan yksikköjuuri, kun taas ruotsalaisissa sarjoissa näyttäisi olevan joko fraktionaalinen tai yksikköjuuri. Lisäksi sekä suomalaiset että ruotsalaiset sarjat sisälsivät rakenteellisia muutoksia. Muutosajankohdat osuivat vaalien lähelle, laman syvimpään kohtaan ja työttömyyden käännepisteeseen.

Seuraavaksi tutkittiin vaikuttavatko nämä muutoskohdat sarjan stationaarisuusluokitteeseen. Havaittiin, että kahdessa sarjassa kolmesta muutoskohtien kontrollointi poisti yksikköjuuren sarjasta. Näin ollen on täysin mahdollista, että nämä sarjat olisi voitu luokitella yksikköjuurisarjoiksi, kun todellisuudessa ne olivat pitkämuistisia sarjoja rakennemuutoksilla. On tietysti muistettava, että sitovat ylä- ja alarajat omaava sarja ei voi sisältää kaikkia yksikköjuurisarjan ominaisuuksia. Tässä tapauksessa voi kuitenkin olla niin, että yksikköjuuri on paras lokaali approksimaatio kyseisille sarjoille.

Toisessa esseessä tarkasteltiin, kuinka laman aiheuttamat suuret muutokset taloudessa ja yhteiskunnassa laajemminkin vaikuttivat puoluekannatussarjoihin kahdessa samankaltaisessa maassa. Suomessa ja Ruotsissa laman syyt olivat pitkälti yhteneväiset, mutta laman syvyys ja siitä selviytymiskeinot olivat erilaisia,

mikä eriytti maiden talouskehityksen. Aineisto koostuu kummankin maan neljän suurimman puolueen mielipidemittauksissa saaduista kannatusluvusta vuosilta 1987–2001². Kaikkiaan estimointiin lineaarinen suosiofunktio erikseen kullekin puolueelle koko periodille ja osaperiodeille sekä nk. kynnysmalli (Tong, 1983, 1990). Jälkimmäisen avulla haluttiin selvittää onko olemassa kynnysarvoa, joka jakaa työttömyyden vaikutuksen puoluekannatukseen positiivisen ja negatiivisen vaikutuksen regiimeihin.

Työttömyyden kehitys ohjasi selvästi puoluekannatuslukuja Suomessa. SDP:n ja Vasemmistoliiton kannatus nousi työttömyyden kasvaessa, mutta Kokoomuksen kannatus laski. Työttömyydellä oli vahvempi vaikutus vasemmistopuolueiden kannatuslukuihin, kun taas inflaatiolla oli Kokoomuksen lukuihin. Kokoomusta siis pidettiin tuona aikana vastuullisena niin työttömyyden kuin inflaationkin suunnasta. Tulos selittyy puolueen mukanaololla kaikissa hallituskoalitioissa ja sen vuodesta 1991 hallussaan pitämällä valtiovarainministerin salikulla. Keskustan osalta koko tutkimusajanjaksole sovitettu tilastollinen malli ei antanut luotettavia tuloksia. Tutkimusajanjakson jakaminen ajanjaksoihin ennen lamaa (1987–91), laman aikana (1991–95) ja laman jälkeen (1995–01) osoitti, että taloudellisten tekijöiden merkitys puoluekannatukseen selittäjinä oli vahvinta laman aikana. Lisäksi se oli vuosina 1995–01 vahvempaa kuin vuosina 1987–91. Kynnysmallin tulosten mukaan työttömyyden ylittäessä noin 12 %, vasemmistopuolueiden kannatus kasvoi ja oikeistopuolueiden kannatus käytäytyi suhteessa työttömyyteen samalla tavalla silloin, kun puolueet olivat mukana samassa hallituskoalitiossa. Ylipäänsä näyttäisi siltä, että korkea työttömyys laukaisi äänestäjissä huolen

² Puoluekannatusluvut Suomen osalta ovat Taloustutkimukselta ja Ruotsin osalta SIFOlta.

taloudesta. Erityisesti korkean työttömyyden aikana he arvioivat puolueita talouskehityksen mukaan.

Ruotsissa talousmuuttujien vaikutus puoluekannatukseen oli selvästi heikompaa, eikä se noudattanut mitään perinteisiä ajatuskulkuja. Suomen tuloksiin nähden Ruotsissa sisarpuolueiden kannatus reagoi täysin vastakkaisella tavalla talouskehitykseen. Vasemmistopuolueiden kannatus reagoi negatiivisesti työttömyyteen ja inflaatioon, mutta Moderaterna-puolueen kannatus nousi työttömyyden kasvaessa. Lamankaan aikana hallitusvastuussa olevaa Moderaterna-puoluetta ei rangaistu kasvavasta työttömyydestä. 1995–01 työttömyys vaikutti edelleen positiivisesti Moderaternan kannatukseen. Kynnysmallin sovittaminen Ruotsin aineistoon ei tuota toivottuja tuloksia – ehkä työttömyys ei koskaan noussut Ruotsissa niin korkeaksi, että merkittäviä kynnysarvoja olisi syntynyt.

Maiden välisiä eroja tuloksissa selittävät erot taantuman syvyydessä ja harjoitetun politiikan sisällössä ja ajoituksessa. Esimerkiksi julkisen sektorin säästöt ja leikkaukset etuisuudessa toteutettiin Suomessa pitkälti oikeistohallituksen aikana, mutta Ruotsissa niitä lykättiin laman jälkeisen SDP:n yksipuoluehallituksen ajalle. Hallituskooستومus saattoi myös vaikuttaa. Ruotsissa suurimman osan tutkimusajanjaksosta valtaa piti yhden puolueen vähemmistöhallitus, joka päätöksiä läpi ajaessaan tarvitsee välttämättä muiden puolueiden tuen. Tällöin äänestäjien on vaikea tietää kenen syytä tai ansiota kulloinenkin talouskehitys on.

Väitöskirjani kolmannessa esseessä tutkitiin maakunnallisen työttömyysasteen ja sosioekonomisten tekijöiden vaikutusta siihen, kannattaako yksilö hallitusta vai ei. Kysymys on relevantti, koska Suomessa lama kohteli eri ih-

misryhmiä ja alueita eri lailla. Tilastollinen menetelmä valittiin silmällä pitäen tulosten yleistettävyyden mielipidetiedusteluotoksesta koko väestöön. Aiempien tulosten mukaan hallitusta pidetään vastuullisena maassa harjoitetusta talouspolitiikasta. Näin ollen hallituksen kannatuksen tulisi olla alhainen korkean työttömyyden vallitessa ja erityisen matala sen tulisi olla hyvin korkean työttömyyden alueilla. Tämä piti 1990-luvulla Suomessa paikkansa vain osittain. Hallituksen kannatus kasvoi vuosina 1991–95 mitä korkeamman työttömyyden alueelle siirryttiin. Tämä erikoinen suhde hallituksen kannatuksen ja alueellisen työttömyyden välillä selittyy Keskustan vahvalla asemalla Itä- ja Pohjois-Suomessa ja suhde muuttui heti hallituskoalition vaihduttua 1995. Tällöin palattiin normaaliin tilaan, jolloin hallituksen kannatuksella ja alueellisella työttömyydellä on negatiivinen suhde.

Tulokset vahvistavat sosiaaliluokan vähenyneen merkityksen hallituksen kannatuksen suhteen. Vain maanviljelijöiden ja työntekijöiden kohdalla ilmeni perinteinen ”luokkapohjainen” valinta, tosin sekin ensisijaisesti ”eikannattamisen” muodossa. Maanviljelijät muita todennäköisemmin eivät kannattaneet saateenkaarihallitusta ja työntekijät oikeistohallitusta.

Sukupuolella ei yksittäisenä tekijänä ollut merkittävää vaikutusta hallituksen kannatustodennäköisyyteen, mutta sukupuoli yhdistettynä muihin tekijöihin, kuten koulutukseen, toi esiin eroja ryhmien välillä. Matalan koulutustason omaavien miesten keskuudessa hallituksen kannatustodennäköisyys oli 21 % pienempi kuin muiden miesten keskuudessa. Syytä tyytymättömyyteen voi etsiä ryhmän heikosta työmarkkina-asemasta ja syrjäytymisriskistä. Toinen hallitukseen kriittisesti suhtautuva ryh-

mä olivat korkeasti koulutetut naiset (amk, opisto, akat.). Tässä ryhmässä kannatustoden- näköisyys oli noin 10 % matalampi kuin muiden naisten keskuudessa. Vaikka he itse eivät heikompiosaisten ryhmään kuuluisikaan, he ehkä tiedostavat riskin siihen putoamisesta avioeron ja yksinhuoltajuuden kautta ja kohdentavat tyytymättömyytensä valtaapitäviin. Kriittisyyttä voi lisätä myös eri elämänalueilla koetut esteet toteuttaa omia taipumuksiaan ja pyrkimyksiään. □

Kirjallisuus

- Diebold, F.X. ja A. Inoue (2001): "Long Memory and Regime Switching". *Journal of Econometrics*, vol. 105, s. 131–159.
- Granger, D.W.J. ja N. Hyung (2004): "Occasional Structural Breaks and Long Memory with an Application to the S&P 500 Absolute Stock Returns". *Journal of Empirical Finance*, vol. 11, s. 399–421.
- Tong, H. (1983): *Threshold Models in Non-Linear Time Series Analysis: Lecture Notes in Statistics* 21, Berlin. Springer-Verlag.
- Tong, H. (1990): *Non-Linear Time Series: A Dynamical System Approach*. New York. Oxford University Press.